

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
ELEANOR SHARPSTON
της 23ης Απριλίου 2020¹

Υπόθεση C-743/18

**Elme Messer Metalurgs
κατά
Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra**

[αίτηση του Rēzeknes tiesa (πρωτοδικείου του Rēzekne, Λεττονία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Διαρθρωτικά ταμεία – Κανονισμός (ΕΚ) 1083/2006 – Άρθρα 98, 57 και 2, σημείο 7 – Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) – Υποχρέωση πραγματοποίησης δημοσιονομικών διορθώσεων όσον αφορά τις παρατυπίες – Διάρκεια των πράξεων – Έννοια της “παρατυπίας” – Πράξη ή παράλειψη οικονομικού φορέα – Αφερεγγυότητα του μοναδικού εμπορικού εταίρου του αποδέκτη»

1. Όλες οι επιχειρηματικές δραστηριότητες έχουν ένα στοιχείο κινδύνου. Ακόμη και οι πλέον σίγουρες επιχειρήσεις δεν αποκλείεται κάποια στιγμή να καταρρεύσουν εξαιτίας της στασιμότητας που προκαλεί μια οικονομική κρίση ή παρασυρόμενες από τις ατυχίες ενός βασικού εμπορικού εταίρου ή πελάτη. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο καλείται να εξετάσει μια περίπτωση στην οποία έργο, συγχρηματοδοτούμενο από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (στο εξής: ΕΤΠΑ), δεν εκπλήρωσε ορισμένους στόχους επειδή ο μοναδικός εμπορικός εταίρος του αποδέκτη περιήλθε σε κατάσταση αφερεγγυότητας. Σε μια τέτοια περίπτωση, πρέπει να απαιτείται από τον αποδέκτη να επιστρέψει το σύνολο της χρηματοδότησεως που χορηγήθηκε από το ΕΤΠΑ, ακόμη και αν η μη επίτευξη των εν λόγω στόχων οφειλόταν σε περιστάσεις που αυτός δεν μπορούσε να ελέγξει;

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2. Ειδικότερα, το προδικαστικό ερώτημα του Rēzeknes tiesa (πρωτοδικείου του Rēzekne, Λεττονία) στην υπό κρίση υπόθεση δίνει στο Δικαστήριο την ευκαιρία να διευκρινίσει το περιεχόμενο του όρου «παρατυπία» κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006². Το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν μια κατάσταση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης συνιστά «παρατυπία», κατά την έννοια του εν λόγω κανονισμού, όσον αφορά την οποία κράτος μέλος οφείλει να πραγματοποιήσει δημοσιονομική διόρθωση και να ανακτήσει το σύνολο ή μέρος της οικείας χρηματοδοτήσεως.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Ο κανονισμός 2988/95

3. Ο κανονισμός 2988/95³ θεσπίζει γενικούς κανόνες για την εποπτεία και τις κυρώσεις όσον αφορά την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το άρθρο 1, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού έχει ως εξής:

«Παρατυπία συνιστά κάθε παράβαση διάταξης του κοινοτικού δικαίου που προκύπτει από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, με πραγματικό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο γενικός προϋπολογισμός των Κοινοτήτων ή προϋπολογισμός διαχειριζόμενος από τις Κοινότητες, είτε με τη μείωση ή ματαίωση εσόδων που προέρχονται από ίδιους πόρους που εισπράττονται απευθείας για λογαριασμό της Κοινότητας, είτε με αδικαιολόγητη δαπάνη.»

Ο κανονισμός 1080/2006

4. Ο κανονισμός 1080/2006⁴, ο οποίος καθορίζει την αποστολή του ΕΤΠΑ, το πεδίο της συνδρομής του όσον αφορά τους σκοπούς που ορίζονται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 1083/2006 και τους κανόνες σχετικά με την επιλεξιμότητα για την παροχή συνδρομής, ορίζει, στο άρθρο του 2, τα εξής:

«Σύμφωνα με το άρθρο 160 της συνθήκης και τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1083/2006, το ΕΤΠΑ συνεισφέρει στη χρηματοδότηση συνδρομής για την τόνωση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής με τη μείωση των κυριότερων περιφερειακών ανισορροπιών μέσω της υποστήριξης της αναπτυξιακής και διαρθρωτικής προσαρμογής των περιφερειακών οικονομιών, συμπεριλαμβανομένης της μετατροπής των βιομηχανικών περιφερειών που παρακμάζουν και των περιφερειών που υστερούν, και μέσω της υποστήριξης της διασυνοριακής, διακρατικής και διαπεριφερειακής συνεργασίας.

2 Κανονισμός (ΕΚ) 1083/2006 του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 2006, περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1260/1999 (ΕΕ 2006, L 210, σ. 25), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 539/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 2010 (ΕΕ 2010, L 158, σ. 1). Ο κανονισμός 1083/2006 καταργήθηκε, από 1ης Ιανουαρίου 2014, από τον κανονισμό (ΕΕ) 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 (ΕΕ 2013, L 347, σ. 320). Το άρθρο 152 του κανονισμού 1303/2013, το οποίο επιγράφεται «Μεταβατικές διατάξεις», ορίζει ότι «[ο] παρών κανονισμός δεν επηρεάζει ούτε τη συνέχιση ούτε την τροποποίηση, συμπεριλαμβανομένης της συνολικής ή μερικής ακύρωσης, συνδρομής που έχει εγκριθεί από την Επιτροπή με βάση τον εν λόγω κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1083/2006. Ο εν λόγω κανονισμός ή άλλη νομοθετική πράξη η οποία εφαρμόζεται στην εν λόγω συνδρομή στις 31 Δεκεμβρίου 2013, εξακολουθεί να διέπει τη συνδρομή αυτή ή τις πράξεις αυτές μέχρι το κλείσιμό τους». Επομένως η παρούσα διαδικασία διέπεται από τον κανονισμό 1083/2006.

3 Κανονισμός (ΕΚ, Ευρατόμ) 2988/95 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1995, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ 1995, L 312, σ. 1).

4 Κανονισμός (ΕΚ) 1080/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1783/1999 (ΕΕ 2006, L 210, σ. 1).

Με τον τρόπο αυτόν το ΕΤΠΑ υλοποιεί τις προτεραιότητες της Κοινότητας, και ιδίως την ανάγκη ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας, της δημιουργίας και της διατήρησης βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, και εξασφάλισης βιώσιμης ανάπτυξης.»

Ο κανονισμός 1083/2006

5. Ο κανονισμός 1083/2006 θέσπισε τους γενικούς κανόνες που διείπαν το ΕΤΠΑ, καθώς και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής (στο εξής, από κοινού: Ταμεία), για το χρονικό διάστημα 2007-2013. Μεταξύ άλλων, προβλέπει τις αρχές και τους κανόνες όσον αφορά την οικονομική διαχείριση, την παρακολούθηση και τον έλεγχο με βάση τις συντρέχουσες αρμοδιότητες των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

6. Οι αιτιολογικές σκέψεις 22, 28, 60 και 61 του κανονισμού 1083/2006 διευκρινίζουν τα εξής:

«(22) Οι δραστηριότητες των Ταμείων και οι δράσεις τις οποίες χρηματοδοτούν θα πρέπει να είναι συνεπείς με τις άλλες κοινοτικές πολιτικές και να συμμορφώνονται προς την κοινοτική νομοθεσία.

[...]

(28) Δυνάμει του άρθρου 274 της συνθήκης, στα πλαίσια της επιμερισμένης διαχείρισης, θα πρέπει να καθοριστούν οι προϋποθέσεις που επιτρέπουν στην Επιτροπή να ασκεί τις αρμοδιότητές της για την εφαρμογή του γενικού προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να διευκρινιστούν οι ευθύνες συνεργασίας με τα κράτη μέλη. Η εφαρμογή αυτών των προϋποθέσεων θα πρέπει να επιτρέψει στην Επιτροπή να εξασφαλίσει ότι τα κράτη μέλη χρησιμοποιούν τα Ταμεία κατά νόμιμο και ορθό τρόπο και σύμφωνα με την αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης κατά την έννοια του δημοσιονομικού κανονισμού.

[...]

(60) Σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας και με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπονται στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1080/2006 [...], τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1081/2006 ^[5] και τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1084/2006 ^[6], θα πρέπει να υπάρχουν εθνικοί κανόνες για την επιλεξιμότητα των δαπανών.

(61) Προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα, η δικαιοσύνη και η βιώσιμη επίπτωση της παρέμβασης των Ταμείων, θα πρέπει να θεσπισθούν διατάξεις που να εξασφαλίζουν ότι οι επενδύσεις σε επιχειρήσεις θα έχουν μακροπρόθεσμα αποτελέσματα και να αποτρέπουν την εισαγωγή αδικαιολόγητου πλεονεκτήματος μέσω της χρήσης των Ταμείων αυτών. Πρέπει να εξασφαλιστεί ότι οι επενδύσεις οι οποίες λαμβάνουν συνδρομή από τα Ταμεία μπορούν να αποσβεστούν εντός μιας επαρκώς μακράς περιόδου.»

7. Το άρθρο 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006 ορίζει την «παρατυπία» (με παρόμοια διατύπωση με εκείνη που χρησιμοποιείται στον ορισμό του άρθρου 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95) ως «κάθε παράβαση διάταξης του κοινοτικού δικαίου η οποία προκύπτει από πράξη ή παράλειψη οικονομικού φορέα και η οποία ζημιώνει ή ενδέχεται να ζημιώσει το γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τον καταλογισμό στον κοινοτικό προϋπολογισμό αδικαιολόγητης δαπάνης».

5 Κανονισμός (ΕΚ) 1081/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1784/1999 (ΕΕ 2006, L 210, σ. 12).

6 Κανονισμός (ΕΚ) 1084/2006, της 11ης Ιουλίου 2006, για την ίδρυση Ταμείου Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1164/94 (ΕΕ 2006, L 210, σ. 79).

8. Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, η δράση που αναλαμβάνει η Ένωση δυνάμει του νυν άρθρου 174 ΣΛΕΕ πρέπει να έχει σκοπό να ενισχύσει την οικονομική και κοινωνική συνοχή της διευρυμένης Ευρωπαϊκής Ένωσης προκειμένου να προαγάγει την εναρμονισμένη, ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη της Ένωσης. Η εν λόγω δράση πρέπει να στοχεύει στη μείωση των οικονομικών, κοινωνικών και εδαφικών ανισοτήτων που έχουν ανακύψει ιδίως σε χώρες και περιφέρειες των οποίων η ανάπτυξη υστερεί και σε συνάρτηση με την οικονομική και κοινωνική αναδιάρθρωση και τη γήρανση του πληθυσμού⁷.

9. Κατά το άρθρο 9, παράγραφος 2, η Επιτροπή και τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίζουν τη συνέπεια της συνδρομής των Ταμείων προς τις δραστηριότητες, τις πολιτικές και τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά το άρθρο 9, παράγραφος 5, οι πράξεις που χρηματοδοτούνται από τα Ταμεία πρέπει να στοιχούν με τις διατάξεις της Συνθήκης και τις νομικές πράξεις που εκδίδονται βάσει αυτής.

10. Το άρθρο 56 του κανονισμού 1083/2006, το οποίο επιγράφεται «Επιλεξιμότητα δαπανών», ορίζει:

«1. Οι δαπάνες, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών για μεγάλα έργα, είναι επιλέξιμες για συνεισφορά των Ταμείων εάν έχουν όντως καταβληθεί μεταξύ της ημερομηνίας υποβολής των επιχειρησιακών προγραμμάτων στην Επιτροπή ή της 1ης Ιανουαρίου 2007, εάν η ημερομηνία αυτή είναι προγενέστερη, και της 31ης Δεκεμβρίου 2015. Οι πράξεις δεν πρέπει να έχουν περατωθεί πριν από την ημερομηνία έναρξης της επιλεξιμότητας.

[...]

3. Οι δαπάνες είναι επιλέξιμες για συνεισφορά των Ταμείων μόνον εφόσον έχουν πραγματοποιηθεί για πράξεις που έχουν αποφασιστεί από τη διαχειριστική αρχή του οικείου επιχειρησιακού προγράμματος ή υπό την ευθύνη της σύμφωνα με κριτήρια που καθορίζονται εκ των προτέρων από την Επιτροπή Παρακολούθησης.

[...]

4. Οι κανόνες για την επιλεξιμότητα των δαπανών καθορίζονται σε εθνικό επίπεδο με την επιφύλαξη της εξαίρεσης που προβλέπεται στους ειδικούς κανονισμούς κάθε Ταμείου. Οι κανόνες αυτοί καλύπτουν το σύνολο της δαπάνης που δηλώνεται στα πλαίσια του επιχειρησιακού προγράμματος.

[...]»

11. Κατά το άρθρο 57 του κανονισμού 1083/2006, το οποίο επιγράφεται «Διάρκεια των πράξεων»:

«1. Το κράτος μέλος ή η διαχειριστική αρχή διασφαλίζουν ότι μία πράξη η οποία περιλαμβάνει επενδύσεις στις υποδομές ή παραγωγικές επενδύσεις διατηρεί τη συνεισφορά των Ταμείων μόνον εάν, εντός πέντε ετών από την ολοκλήρωσή της, δεν υποστεί σημαντική τροποποίηση η οποία προκαλείται από αλλαγή στη φύση της κυριότητας στοιχείου υποδομής ή από την παύση παραγωγικής δραστηριότητας και επηρεάζει τη φύση της ή τους όρους υλοποίησης της πράξης ή παρέχει αδικαιολόγητο πλεονέκτημα σε επιχείρηση ή δημόσιο φορέα.

[...]»

⁷ Βλ. επίσης αιτιολογική σκέψη 1.

12. Κατά το άρθρο 60 του κανονισμού 1083/2006:

«Η διαχειριστική αρχή είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση και την υλοποίηση του επιχειρησιακού προγράμματος σύμφωνα με την αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης και ιδίως με στόχο:

- α) τη διασφάλιση της επιλογής των προς χρηματοδότηση πράξεων σύμφωνα με τα κριτήρια που εφαρμόζονται στο επιχειρησιακό πρόγραμμα καθώς και της συμμόρφωσής τους με τους ισχύοντες κοινοτικούς και εθνικούς κανόνες, καθ' όλη την περίοδο υλοποίησής τους·
- β) την επαλήθευση της παράδοσης των συγχρηματοδοτούμενων προϊόντων και υπηρεσιών και της πραγματικής πραγματοποίησης των δαπανών που δηλώνουν οι δικαιούχοι για τις διάφορες πράξεις καθώς και της συμμόρφωσής τους προς τους κοινοτικούς και τους εθνικούς κανόνες· [...]».

13. Το άρθρο 70 του κανονισμού 1083/2006, το οποίο επιγράφεται «Διαχείριση και έλεγχος», ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη είναι αρμόδια για τη διαχείριση και τον έλεγχο των επιχειρησιακών προγραμμάτων, ιδίως λαμβάνοντας τα ακόλουθα μέτρα:

- α) διασφαλίζουν ότι τα συστήματα διαχείρισης και ελέγχου για τα επιχειρησιακά προγράμματα έχουν οργανωθεί σύμφωνα με τα άρθρα 58 έως 62 και λειτουργούν ουσιαστικά·
- β) προλαμβάνουν, εντοπίζουν και διορθώνουν παρατυπίες και ανακτούν αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά μαζί με τους τόκους υπερημερίας, ανάλογα με την περίπτωση. Ενημερώνουν σχετικά την Επιτροπή και την τηρούν ενήμερη σχετικά με την πρόοδο των διοικητικών και δικαστικών διαδικασιών.

2. Στην περίπτωση που είναι αδύνατη η ανάκτηση ποσών καταβληθέντων αχρεωστήτως σε δικαιούχο, το κράτος μέλος είναι υπεύθυνο για την επιστροφή των απολεσθέντων ποσών στο γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εάν αποδεικνύεται ότι η απώλεια προκλήθηκε λόγω παρατυπίας ή αμέλειάς του.

[...]»

14. Το άρθρο 88, παράγραφος 1, του κανονισμού 1083/2006 ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι, για τους σκοπούς του εν λόγω κανονισμού, «μια πράξη θεωρείται ότι έχει περατωθεί εάν οι δραστηριότητες της όντως πραγματοποιήθηκαν και έχουν καταβληθεί όλες οι σχετικές δαπάνες των δικαιούχων και η αντίστοιχη δημόσια συνεισφορά».

15. Κατά το άρθρο 98, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού, τα κράτη μέλη φέρουν την πρωταρχική ευθύνη για τη διερεύνηση των παρατυπιών, ενεργώντας βάσει στοιχείων για οποιαδήποτε μείζονος σημασίας μεταβολή η οποία επηρεάζει τη φύση ή τους όρους υλοποίησης ή τον έλεγχο πράξεων ή επιχειρησιακών προγραμμάτων καθώς και για τη διενέργεια των απαιτούμενων δημοσιονομικών διορθώσεων⁸. Κατά το άρθρο 98, παράγραφος 2, το κράτος μέλος πρέπει να προβαίνει στις απαιτούμενες δημοσιονομικές διορθώσεις όσον αφορά τις μεμονωμένες ή συστημικές παρατυπίες που διαπιστώνονται σε πράξεις ή επιχειρησιακά προγράμματα. Οι εν λόγω διορθώσεις συνίστανται στην ακύρωση του συνόλου ή μέρους της δημόσιας συνεισφοράς στο επιχειρησιακό πρόγραμμα, λαμβανομένων υπόψη της φύσεως και της σοβαρότητας των παρατυπιών καθώς και της οικονομικής απώλειας των Ταμείων.

⁸ Βλ. επίσης αιτιολογική σκέψη 65.

Ο κανονισμός 1828/2006

16. Ο κανονισμός 1828/2006⁹ θεσπίζει κανόνες για την εφαρμογή του κανονισμού 1083/2006 και του κανονισμού 1080/2006 όσον αφορά, μεταξύ άλλων, τα συστήματα διαχείρισεως και ελέγχου και τις παρατυπίες.

17. Το άρθρο 13 του κανονισμού 1828/2006, το οποίο επιγράφεται «Διαχειριστική αρχή και εξακριβωτές», έχει ως εξής:

«1. Για την επιλογή και την έγκριση πράξεων σύμφωνα με το άρθρο 60 στοιχείο α) του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006, η διαχειριστική αρχή διασφαλίζει ότι οι δικαιούχοι γνωρίζουν τους ειδικούς όρους σχετικά με τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που θα παρασχεθούν στο πλαίσιο της πράξης, το σχέδιο χρηματοδότησης, την προθεσμία εκτέλεσης, καθώς και τα δημοσιονομικά ή άλλα στοιχεία που θα πρέπει να τηρούνται και να κοινοποιούνται.

Η διαχειριστική αρχή βεβαιώνεται ότι ο δικαιούχος είναι σε θέση να ικανοποιήσει αυτούς τους όρους προτού ληφθεί η απόφαση έγκρισης.»

18. Το άρθρο 27 του κανονισμού 1828/2006, το οποίο περιλαμβάνεται στο τμήμα του 4 και επιγράφεται «Παρατυπίες», ορίζει τον «οικονομικό φορέα» ως «οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή άλλη οντότητα που λαμβάνει μέρος στην υλοποίηση της συνδρομής των Ταμείων, με εξαίρεση τα κράτη μέλη κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας».

19. Το άρθρο 28 του κανονισμού 1828/2006 ορίζει ότι τα κράτη μέλη πρέπει να δηλώνουν στην Επιτροπή τυχόν παρατυπίες οι οποίες αποτέλεσαν αντικείμενο πρώτης διοικητικής ή δικαστικής πράξεως διαπιστώσεως, προσδιορίζοντας, μεταξύ άλλων, τη διάταξη που παραβιάστηκε, τις μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν για τη διάπραξη της παρατυπίας και, κατά περίπτωση, το αν οι εν λόγω μέθοδοι δημιουργούν υπόνοια απάτης.

Το εθνικό δίκαιο

20. Το άρθρο 16.1 της αποφάσεως του υπουργικού συμβουλίου αριθ. 200, σχετικά με το πρώτο στάδιο επιλογής των προτάσεων έργων που σχετίζονται με τη δραστηριότητα «Επενδύσεις υψηλής προστιθέμενης αξίας» στο παράρτημα 2.1.2.4 του επιχειρησιακού προγράμματος «Επιχειρηματικότητα και Καινοτομίες», ορίζει ότι «[ο]ι μακροπρόθεσμες επενδύσεις είναι επιλέξιμες μόνον αν χρησιμοποιούνται στον τόπο εκτελέσεως του έργου που αναφέρεται στην αίτηση και μόνο στο πλαίσιο της οικονομικής δραστηριότητας του δικαιούχου της χρηματοδότησεως».

21. Το άρθρο 17, παράγραφος 1, της εν λόγω αποφάσεως ορίζει ότι, «[σ]το πλαίσιο της δραστηριότητας, είναι επιλέξιμες οι ακόλουθες κατηγορίες δαπανών: οι δαπάνες για την αγορά νέου εξοπλισμού (και εγκαταστάσεων) που συνδέεται άμεσα με την παραγωγική διαδικασία ή με τη διαδικασία παροχής υπηρεσιών στον τομέα στον οποίο πρόκειται να εκτελεστεί το έργο [...]».

⁹ Κανονισμός (ΕΚ) 1828/2006 της Επιτροπής, της 8ης Δεκεμβρίου 2006, για τη θέσπιση κανόνων σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 του Συμβουλίου περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1080/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΕ 2006, L 371, σ. 1).

22. Το άρθρο 2.1 της αποφάσεως του υπουργικού συμβουλίου αριθ. 740 σχετικά με τις «Διαδικασίες για την αναφορά των παρατυπιών που διαπιστώνονται σχετικά με τα διαρθρωτικά ταμεία και τα ταμεία συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τη χρήση της χορηγηθείσας οικονομικής ενισχύσεως και για την ανάκτηση των ποσών που δεν καταβλήθηκαν σύννομα» ορίζει ότι «ως παρατυπία νοείται παράβαση διατάξεως του λεττονικού δικαίου ή του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

23. Το άρθρο 1774 του λεττονικού αστικού κώδικα ορίζει ότι «[δ]εν υπάρχει υποχρέωση αποκαταστάσεως ζημίας η οποία προκλήθηκε από τυχαίο γεγονός. Συνεπώς, αν, λόγω τυχαίου γεγονότος, ένα πρόσωπο εμποδίζεται να εκπληρώσει υποχρέωση την οποία υπέχει, θεωρείται ότι την έχει εκπληρώσει, εκτός αν έχει αποδεχθεί με σύμβαση να φέρει το ίδιο τον κίνδυνο ζημίας από τυχαίο γεγονός.»

Τα πραγματικά περιστατικά, η διαδικασία και το προδικαστικό ερώτημα

24. Στις 7 Απριλίου 2010, η ενάγουσα της κύριας δίκης, η SIA «Elme Messer Metalurgs» (στο εξής: EMM), συνήψε σύμβαση με τον «Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra» (λεττονικό οργανισμό επενδύσεων και ανάπτυξης, στο εξής: οργανισμός) δυνάμει της οποίας χορηγήθηκε στην EMM συγχρηματοδότηση από το ΕΤΠΑ για έργο που αφορούσε την κατασκευή νέας μονάδας παραγωγής ορισμένων βιομηχανικών αερίων (στο εξής: σύμβαση). Η σύμβαση προέβλεπε ότι η μονάδα θα αποτελούσε μέρος της λειτουργίας του εργοστασίου μεταλλουργίας που ανήκε στην AS «Liepājas Metalurgs» (στο εξής: LM), η οποία ήταν επίσης συμβαλλόμενη¹⁰.

25. Η υλοποίηση του έργου ξεκίνησε την ίδια ημέρα και προβλεπόταν να ολοκληρωθεί μέχρι τις 6 Δεκεμβρίου 2012. Έγινε αγορά και εγκατάσταση του αναγκαίου εξοπλισμού, πραγματοποιήθηκαν προσλήψεις και εκπαίδευση εξειδικευμένου προσωπικού και η μονάδα παραγωγής άρχισε να λειτουργεί. Για να το επιτύχει, η EMM επένδυσε ποσό ύψους 12 283 579,00 ευρώ προερχόμενο από ίδια κεφάλαια, καθώς και το ποσό της χρηματοδοτικής ενισχύσεως από το ΕΤΠΑ που της χορηγήθηκε με τη μορφή ενδιάμεσων πληρωμών, το οποίο αντιστοιχούσε στο συνολικό ποσό των 2 212 511,14 ευρώ.

26. Στις 3 Ιανουαρίου 2013, η EMM υπέβαλε στον οργανισμό τελική έκθεση για την πρόοδο του έργου, την οποία συμπλήρωσε στις 7 Φεβρουαρίου 2013, ζητώντας να της εμβασθεί, σύμφωνα με τη σύμβαση, το ποσό της τελευταίας καταβολής ύψους 737 488,86 ευρώ της συνδρομής του ΕΤΠΑ.

27. Στις αρχές του 2013, η LM άρχισε να αντιμετωπίζει προβλήματα ρευστότητας. Δεδομένου ότι η εκπλήρωση εκ μέρους της EMM των δεσμεύσεών της που προβλέπονταν στο επιχειρησιακό της σχέδιο εξηρτάτο άμεσα από την εμπορική δραστηριότητα της LM, ο οργανισμός εξέφρασε ανησυχίες για το ενδεχόμενο η EMM να μην μπορέσει να τηρήσει τις συμβατικές της υποχρεώσεις και να υλοποιήσει τις δεσμεύσεις αυτές –ήτοι τη διατήρηση του όγκου παραγωγής σε όχι κάτω από 50,5 περίπου εκατομμύρια κυβικά μέτρα, καθώς και την εξασφάλιση μιας μέσης αυξήσεως, τουλάχιστον κατά 20 %, του κύκλου εργασιών κατά τα πρώτα δύο έτη μετά την ολοκλήρωση του έργου. Κατά συνέπεια, ο οργανισμός ανέστειλε την πληρωμή της χρηματοδοτικής ενισχύσεως.

28. Στις 12 Νοεμβρίου 2013, ανακοινώθηκε η κίνηση διαδικασίας αφερεγγυότητας κατά της LM.

29. Με επιστολή της 28ης Ιουλίου 2014, ο οργανισμός ζήτησε από την EMM την προσκόμιση εγγράφων που περιέχουν πληροφορίες σχετικά με την υλοποίηση του έργου, επισημαίνοντας το ενδεχόμενο καταγγελίας της συμβάσεως.

¹⁰ Οι συμβατικές υποχρεώσεις της LM περιορίζονταν στη μίσθωση ακινήτου.

30. Το εργοστάσιο μεταλλουργίας που ανήκε στην LM αποκτήθηκε από την KVV «Liepājas Metalurgs». Κατά συνέπεια, η EMM μπορούσε να επαναλάβει την οικονομική της δραστηριότητα. Ενημέρωσε περί αυτού τον οργανισμό και πρότεινε επιλογές αναδιαρθρώσεως.

31. Στις 31 Μαρτίου 2016, ο οργανισμός απευθύνθηκε εγγράφως στην EMM. Έχοντας επισημάνει ορισμένα προβλήματα σχετικά με το εργοστάσιο της Liepājas Metalurgs, δήλωσε στην EMM ότι προβαίνει σε μονομερή καταγγελία της συμβάσεως. Ο οργανισμός δικαιολόγησε την καταγγελία της συμβάσεως με τον λόγο ότι, κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του έργου, η EMM είχε διαπράξει σοβαρές παραβάσεις, ιδίως αποκλίνοντας ουσιωδώς από τις δεσμεύσεις που προβλέπονταν στο επιχειρησιακό σχέδιο της EMM.

32. Η EMM άσκησε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου αγωγή κατά του οργανισμού, ζητώντας να κηρυχθεί άκυρη η δήλωση περί μονομερούς καταγγελίας της συμβάσεως. Υποστηρίζει ότι, με τη μονομερή καταγγελία της συμβάσεως, ο οργανισμός παραβίασε την αρχή της καλής πίστεως, καθόσον η EMM δεν αθέτησε τις συμβατικές της υποχρεώσεις ενώ είναι αναμφισβήτητο ότι χρησιμοποίησε τη χορηγηθείσα χρηματοδοτική ενίσχυση για σκοπούς συνδεδεμένους με την υλοποίηση του έργου.

33. Ο οργανισμός υποστηρίζει ότι τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετώπιζε η LM και η διακοπή της οικονομικής της δραστηριότητας δεν πρέπει να θεωρηθούν τυχαίο γεγονός κατά την έννοια του άρθρου 1774 του λεττονικού αστικού κώδικα. Αντιθέτως, η επίμαχη κατάσταση στην υπόθεση της κύριας δίκης πρέπει να θεωρηθεί ως «παρατυπία» κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006 και του άρθρου 2.1 της αποφάσεως του υπουργικού συμβουλίου αριθ. 740. Κατά συνέπεια, ο οργανισμός δικαιούνται να ανακτήσει κατά τη διαδικασία που προβλέπεται στην απόφαση του υπουργικού συμβουλίου αριθ. 740 την ήδη χορηγηθείσα χρηματοδότηση.

34. Κατόπιν αυτών, ο οργανισμός άσκησε κατά της EMM ανταγωγή, με την οποία ζητεί την ανάκτηση του συνόλου της ήδη καταβληθείσας στην EMM χρηματοδοτικής ενισχύσεως –ήτοι ποσό 2 212 511,14 ευρώ– καθώς και τόκους υπερημερίας για το χρονικό διάστημα από 18 Απριλίου 2016 έως 14 Φεβρουαρίου 2017, ανερχόμενους σε 670 390,53 ευρώ.

35. Η EMM προβάλλει ότι ο κανονισμός 1083/2006, ο οποίος ορίζει ότι παρατυπία είναι «κάθε παράβαση διάταξης του [ενωσιακού] δικαίου η οποία προκύπτει από πράξη ή παράλειψη οικονομικού φορέα» δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην παρούσα υπόθεση. Το γεγονός ότι η EMM δεν μπορούσε να χρησιμοποιήσει τη μονάδα παραγωγής ως μέρος της οικονομικής της δραστηριότητας δεν οφειλόταν σε πράξη ή παράλειψη καταλογιστέα στην EMM, αλλά στην παύση της λειτουργίας του εργοστασίου «Liepājas Metalurgs».

36. Το αιτούν δικαστήριο θεωρεί ότι η έκβαση της κύριας δίκης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το αν συντρέχει «παρατυπία» κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006. Κατά την άποψή του, μόνον αν αποδειχθεί η συνδρομή τέτοιας παρατυπίας θα δικαιούται ο οργανισμός να αρνηθεί τη συνέχιση της χρηματοδότησεως και να ανακτήσει την ήδη χορηγηθείσα χρηματοδότηση.

37. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Rēzeknes tiesa (πρωτοδικείο του Rēzekne) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006 την έννοια ότι μια κατάσταση, στην οποία ο δικαιούχος της χρηματοδότησεως δεν είναι σε θέση να επιτύχει το επίπεδο κύκλου εργασιών που προβλέπεται για τη σχετική περίοδο, λόγω του ότι, κατά την εν λόγω περίοδο, ο μοναδικός εμπορικός εταίρος του έπαυσε την εμπορική του δραστηριότητα ή περιήλθε σε κατάσταση αφερεγγυότητας, πρέπει να θεωρείται ως πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα (δικαιούχου χρηματοδότησεως) η οποία ζημιώνει ή ενδέχεται να ζημιώσει τον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης;»

38. Γραπτές παρατηρήσεις υπέβαλαν η EMM, ο οργανισμός, η Εσθονική και η Λεττονική Κυβέρνηση καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση η οποία διεξήχθη στις 11 Δεκεμβρίου 2019, οι εν λόγω μετέχοντες στη διαδικασία, καθώς και η Τσεχική Κυβέρνηση, ανέπτυξαν προφορικά τις παρατηρήσεις τους και απάντησαν στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου.

Παραδεκτό

39. Τόσο η Επιτροπή όσο και η Εσθονική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι από τη διάταξη περί παραπομπής δεν προκύπτουν με σαφήνεια ορισμένα στοιχεία του πραγματικού και του κανονιστικού πλαισίου της υποθέσεως της κύριας δίκης. Τούτο εγείρει το ζήτημα αν η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή.

40. Αποτελεί πάγια νομολογία ότι, στο πλαίσιο της συνεργασίας που καθιερώνει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να τηρεί αυστηρά τις απαιτήσεις σχετικά με το περιεχόμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως που ρητώς προβλέπονται στο άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα στο μεν Δικαστήριο να δώσει ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης η οποία θα είναι χρήσιμη για το εθνικό δικαστήριο, στις δε κυβερνήσεις των κρατών μελών και στους λοιπούς ενδιαφερομένους να υποβάλουν παρατηρήσεις σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹¹. Στο πλαίσιο αυτό, δεδομένου ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αποτελεί τη βάση της διαδικασίας που διεξάγεται ενώπιον του Δικαστηρίου, είναι ουσιώδες ο εθνικός δικαστής να εκθέτει, στην αίτηση αυτή, μεταξύ άλλων, το πραγματικό και το κανονιστικό πλαίσιο της υποθέσεως της κύριας δίκης¹².

41. Ωστόσο, λαμβανομένου υπόψη του πνεύματος συνεργασίας που πρυτανεύει στις σχέσεις μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου στο πλαίσιο της διαδικασίας προδικαστικής παραπομπής, η έλλειψη ορισμένων αρχικών διαπιστώσεων του αιτούντος δικαστηρίου δεν συνεπάγεται οπωσδήποτε το απαράδεκτο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως αν, παρά τις ελλείψεις αυτές, το Δικαστήριο, υπό το πρίσμα των στοιχείων που περιέχονται στη δικογραφία, εκτιμά ότι είναι σε θέση να δώσει χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο¹³.

42. Είναι αλήθεια ότι οι πληροφορίες που παρέχει η διάταξη περί παραπομπής δεν είναι εξαντλητικές από ορισμένες απόψεις, ιδίως όσον αφορά το ακριβές περιεχόμενο και τη φύση των υποχρεώσεων της EMM βάσει της συμβάσεως. Εντούτοις, φρονώ ότι η διάταξη περί παραπομπής περιέχει επαρκή πραγματικά και νομικά στοιχεία ώστε να έχει το Δικαστήριο τη δυνατότητα να δώσει στο αιτούν δικαστήριο κατάλληλη απάντηση για τη λύση της διαφοράς που έχει αχθεί ενώπιόν του. Ειδικότερα, από τα στοιχεία που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο είναι σαφές ότι η έκβαση της υποθέσεως της κύριας δίκης όντως εξαρτάται από το αν συντρέχει «παρατυπία». Ως εκ τούτου, ερμηνεία του ανωτέρω όρου, κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006, είναι ουσιώδης προκειμένου να διευκολυνθεί το αιτούν δικαστήριο να λύσει την ενώπιόν του διαφορά.

11 Απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 2016, Audace κ.λπ. (C-114/15, EU:C:2016:813, σκέψεις 35 και 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

12 Πρβλ. διάταξη της 8ης Σεπτεμβρίου 2016, Google Ireland και Google Italy (C-322/15, EU:C:2016:672, σκέψη 18 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

13 Διάταξη της 8ης Σεπτεμβρίου 2016, Google Ireland και Google Italy (C-322/15, EU:C:2016:672, σκέψη 24 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

Εκτίμηση

43. Με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο επιθυμεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν μια κατάσταση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης –στην οποία αποδέκτης χρηματοδοτικής ενισχύσεως από το ΕΤΠΑ δεν είναι σε θέση να επιτύχει ορισμένους στόχους της επίμαχης πράξεως για τον λόγο ότι ο μοναδικός του εμπορικός εταίρος ή πελάτης έπαυσε την οικονομική του δραστηριότητα ή περιήλθε σε αφερεγγυότητα– συνιστά παρατυπία κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006.

44. Η παρατυπία, όπως ορίζεται στην εν λόγω διάταξη, περιέχει τρία στοιχεία. Πρέπει να υφίσταται i) παράβαση διατάξεως του δικαίου της Ένωσης, ii) η οποία προκύπτει από πράξη ή παράλειψη οικονομικού φορέα, iii) η οποία ζημιώνει ή ενδέχεται να ζημιώσει τον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τον καταλογισμό στον εν λόγω προϋπολογισμό αδικαιολόγητης δαπάνης.

45. Για να θεμελιωθεί η ύπαρξη παρατυπίας κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006, είναι επομένως αναγκαίο να διαπιστωθεί αν συντρέχουν οι εν λόγω τρεις (σωρευτικές) προϋποθέσεις.

Παράβαση διατάξεως του δικαίου της Ένωσης

46. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι ο όρος «κάθε παράβαση διάταξης του [ενωσιακού] δικαίου» έχει την έννοια ότι δεν αφορά μόνον παραβάσεις του δικαίου της Ένωσης αλλά και παραβάσεις διατάξεων του εθνικού δικαίου που έχουν εφαρμογή στις χρηματοδοτούμενες από τα Ταμεία πράξεις¹⁴.

47. Η ερμηνεία αυτή στηρίζεται τόσο στο κανονιστικό πλαίσιο όσο και στους σκοπούς του κανονισμού 1083/2006. Ειδικότερα, το άρθρο 60, στοιχείο α', του κανονισμού 1083/2006 ορίζει ότι οι διαχειριστικές αρχές πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι επιλεγείσες προς χρηματοδότηση πράξεις «συμμ[ο]ρφ[ώνονται] με τους ισχύοντες [ενωσιακούς] και εθνικούς κανόνες, καθ' όλη την περίοδο υλοποίησής τους» (η υπογράμμιση δική μου). Αν οι παραβάσεις διατάξεων του εθνικού δικαίου οι οποίες συμβάλλουν στη διασφάλιση της ορθής εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης σχετικά με τη διαχείριση των χρηματοδοτούμενων με πόρους της Ένωσης έργων δεν μπορούσαν να συνιστούν «παρατυπία» κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006, τούτο θα έθετε σε κίνδυνο τον κύριο στόχο του νομοθέτη της Ένωσης στον εν λόγω τομέα, ήτοι τη διασφάλιση της ορθής και αποτελεσματικής χρήσεως των πόρων της Ένωσης με σκοπό την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁵.

48. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν εν προκειμένω υπήρξε παράβαση του δικαίου της Ένωσης ή των διατάξεων του εθνικού δικαίου που αφορούν την εφαρμογή της χρηματοδότησεως του ΕΤΠΑ. Ειδικότερα, στο εν λόγω δικαστήριο εναπόκειται να καθορίσει αν, όπως προβάλλει με τις γραπτές του παρατηρήσεις ο οργανισμός, η EMM παρέβη τη σύμβαση και διάφορες διατάξεις του εθνικού δικαίου¹⁶ μη ασκώντας οικονομική δραστηριότητα με τον εξοπλισμό που αποκτήθηκε στο πλαίσιο της επίμαχης πράξεως και μη επιτυγχάνοντας τους στόχους της πράξεως αυτής.

¹⁴ Απόφαση της 26ης Μαΐου 2016, *Județul Neamț* (C-260/14 και C-261/14, EU:C:2016:360, σκέψη 43), και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Υ. Βοτ στις εν λόγω υποθέσεις (EU:C:2016:7, σημεία 73 και 74).

¹⁵ Βλ. απόφαση της 26ης Μαΐου 2016, *Județul Neamț* (C-260/14 και C-261/14, EU:C:2016:360, σκέψεις 38 έως 43). Ο ορισμός της «παρατυπίας» κατά το άρθρο 2, σημείο 36, του κανονισμού 1303/2013 αναφέρεται πλέον ρητώς σε «κάθε παράβαση του ενωσιακού δικαίου ή του σχετικού με την εφαρμογή του εθνικού δικαίου» (η υπογράμμιση δική μου).

¹⁶ Συναφώς, ο οργανισμός αναφέρει, μεταξύ άλλων, το άρθρο 15, παράγραφος 2, στοιχείο 1, του *Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fondu vadības likums* (λεττονικού νόμου για τη διαχείριση των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης), κατά το οποίο ο αποδέκτης επιχορηγήσεως οφείλει να διασφαλίζει ότι το χρηματοδοτούμενο από ταμείο της Ένωσης έργο εκτελείται σύμφωνα με τους όρους συμβάσεως του αστικού δικαίου. Ως εκ τούτου, κατά τον οργανισμό, η EMM αθετώντας τους όρους της συμβάσεως παρέβη αυτομάτως την εν λόγω διάταξη του εθνικού δικαίου.

49. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το σύστημα επιχορηγήσεων που έχουν θεσπίσει οι κανόνες της Ένωσης βασίζεται, μεταξύ άλλων, στην εκπλήρωση από τον αποδέκτη της επιχορηγήσεως σειράς όρων που του παρέχουν δικαίωμα να λάβει την προβλεπόμενη χρηματοδοτική ενίσχυση. Αν ο αποδέκτης της επιχορηγήσεως δεν τηρεί όλους τους όρους από τους οποίους εξαρτήθηκε η χορήγηση της συνδρομής, δεν δύναται να επικαλεστεί τις αρχές της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και των κεκτημένων δικαιωμάτων για να επιτύχει την πληρωμή του υπολοίπου της συνολικής συνδρομής που του είχε χορηγηθεί αρχικά¹⁷.

50. Τούτων δοθέντων, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να εκτιμήσει αν τα στοιχεία της συμβάσεως που προβάλλεται ότι παρέβη η EMM ήταν όντως i) επίσημοι όροι της συμβάσεως και όχι δηλώσεις προθέσεων, και ii) (σε καταφατική περίπτωση) ουσιώδεις όροι της συμβάσεως αυτής, από τη σκοπιά της διασφάλισης της ορθής και αποτελεσματικής χρήσεως των πόρων της Ένωσης με σκοπό την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μόνον αν συντρέχουν αμφότερες οι ανωτέρω προϋποθέσεις θα μπορεί να υπάρξει παρατυπία¹⁸.

51. Το εθνικό δικαστήριο πρέπει επίσης να εξακριβώσει αν ο αποδέκτης είχε ενημερωθεί επαρκώς από τον οργανισμό σχετικά με τις υποχρεώσεις του όσον αφορά την επίμαχη πράξη. Κατά το άρθρο 13, παράγραφος 1, του κανονισμού 1828/2006, η διαχειριστική αρχή πρέπει να διασφαλίζει ότι οι αποδέκτες γνωρίζουν, μεταξύ άλλων, τους ειδικούς όρους σχετικά με τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που θα παρασχεθούν στο πλαίσιο της πράξεως καθώς και την προθεσμία για την εκτέλεσή της. Επιπλέον, όταν αποδέκτης χρηματοδοτικής ενισχύσεως από τα Ταμεία δεν είναι σε θέση να γνωρίζει σαφώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του και να λάβει τα ανάλογα μέτρα, η αρχή της ασφάλειας δικαίου δεν επιτρέπει την εις βάρος του επίκληση των εν λόγω υποχρεώσεων, υπό την προϋπόθεση ότι αποδεικνύεται ότι ο εν λόγω αποδέκτης ήταν καλόπιστος¹⁹.

52. Επιπλέον, ο οργανισμός προβάλλει ότι η EMM παρέβη την απαίτηση διάρκειας που προβλέπεται στο άρθρο 57, παράγραφος 1, του κανονισμού 1083/2006 και, ως εκ τούτου, παραβίασε το δίκαιο της Ένωσης καθώς και το εθνικό δίκαιο. Φρονώ ότι, βάσει των στοιχείων που τέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου, δεν είναι δυνατή η επίκληση της εν λόγω διατάξεως εν προκειμένω.

53. Όπως διευκρινίζει η αιτιολογική σκέψη 61 του κανονισμού 1083/2006, η απαίτηση διάρκειας την οποία προβλέπει το άρθρο 57, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού σκοπεί να εξασφαλίσει ότι οι επενδύσεις που λαμβάνουν συνδρομή από τα Ταμεία έχουν μακροχρόνια αποτελέσματα στις οικείες περιφέρειες και δεν χρησιμοποιούνται για την εισαγωγή αδικαιολόγητου πλεονεκτήματος.

54. Κατά συνέπεια, το άρθρο 57, παράγραφος 1, του κανονισμού 1083/2006 ορίζει ότι το κράτος μέλος ή η διαχειριστική αρχή πρέπει να διασφαλίζει ότι πράξεις οι οποίες περιλαμβάνουν επενδύσεις στις υποδομές ή παραγωγικές επενδύσεις διατηρούν τη συνεισφορά των Ταμείων μόνον αν οι εν λόγω πράξεις δεν υποστούν σημαντική τροποποίηση, κατά τους όρους της εν λόγω διατάξεως, εντός πέντε ετών από την ολοκλήρωσή τους. Επομένως, το άρθρο 57, παράγραφος 1, ενεργοποιείται μόνον άπαξ μια πράξη έχει από νομικής απόψεως «ολοκληρωθεί».

55. Το άρθρο 88, παράγραφος 1, του κανονισμού 1083/2006 ορίζει ότι, για τους σκοπούς του εν λόγω κανονισμού, μια πράξη θεωρείται ότι έχει ολοκληρωθεί «εάν οι δραστηριότητές της όντως πραγματοποιήθηκαν και έχουν καταβληθεί όλες οι σχετικές δαπάνες των δικαιούχων και η αντίστοιχη δημόσια συνεισφορά».

17 Απόφαση της 13ης Μαρτίου 2008, Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening κ.λπ. (C-383/06 έως C-385/06, EU:C:2008:165, σκέψη 56).

18 Ως εκ τούτου, επί παραδείγματι, παράβαση όρου κατά τον οποίο όλοι οι χώροι υποδοχής ενός κτηρίου πρέπει να είναι βαμμένοι σε λευκό χρώμα, η οποία παράβαση πραγματοποιήθηκε με τη βαφή τους στο χρώμα της μανόλιας, δεν θα πληροί την προϋπόθεση του σημείου i) και οπωσδήποτε δεν πληροί την προϋπόθεση του σημείου ii).

19 Πρβλ. απόφαση της 21ης Ιουνίου 2007, ROM-projecten (C-158/06, EU:C:2007:370, σκέψεις 24 έως 26 και 29 έως 31).

56. Κατά συνέπεια, μια πράξη δεν θεωρείται ότι έχει «ολοκληρωθεί» για τους σκοπούς του κανονισμού 1083/2006 αν για την ολοκλήρωσή της απαιτείται περαιτέρω δραστηριότητα ή απομένουν περαιτέρω πληρωμές που πρέπει να πραγματοποιηθούν προς τον αποδέκτη²⁰.

57. Όπως η Επιτροπή επισήμανε με τις γραπτές της παρατηρήσεις, από τη διάταξη περί παραπομπής δεν προκύπτει σαφώς αν η EMM είχε όντως πραγματοποιήσει τις απαιτούμενες δραστηριότητες στο πλαίσιο της επίμαχης πράξεως. Πρόκειται για ζήτημα η εξακρίβωση του οποίου εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο και ως προς το οποίο δεν λαμβάνω θέση υπέρ της μιας ή της άλλης απόψεως. Αυτό που προκύπτει με σαφήνεια από τα έγγραφα που προσκομίσθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου είναι ότι η δημόσια συνεισφορά δεν καταβλήθηκε στο σύνολό της. Όπως ο οργανισμός επισήμανε με τις γραπτές του παρατηρήσεις, δεν πραγματοποίησε την προβλεπόμενη στη σύμβαση τελική πληρωμή προς την EMM, ύψους 737 488,86 ευρώ.

58. Εφόσον η δημόσια συνεισφορά δεν καταβλήθηκε στο σύνολό της, προκύπτει ότι η πράξη δεν έχει ολοκληρωθεί κατά την έννοια του άρθρου 88, παράγραφος 1, του κανονισμού 1083/2006. Επομένως, δεν ενεργοποιείται το άρθρο 57, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού, διότι η απαίτηση διάρκειας την οποία αυτό προβλέπει έχει εφαρμογή «εντός πέντε ετών από την ολοκλήρωσ[η] της [πράξεως]»²¹.

59. Θα προσέθετα ότι, εκτός του ότι τούτο έρχεται σε αντίθεση με τα εφαρμοστέα νομοθετικά κείμενα, θεωρώ παράλογο μια τέτοια απαίτηση να επιβάλλεται σε αποδέκτη ο οποίος δεν έχει λάβει το σύνολο της δημόσιας συνεισφοράς που αντιστοιχεί στις επιλέξιμες δαπάνες τις οποίες πραγματοποίησε όσον αφορά την επίμαχη πράξη. Χωρίς πρόσβαση στο πλήρες ποσό της χρηματοδοτικής ενισχύσεως, ο αποδέκτης κάλλιστα ενδέχεται να μην διαθέτει τα μέσα για να διασφαλίσει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της εν λόγω πράξεως.

Πράξη ή παράβαση οικονομικού φορέα

60. Η δεύτερη σωρευτική προϋπόθεση που προβλέπεται στον ορισμό της «παρατυπίας» στο άρθρο 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006 είναι ότι η παράβαση πρέπει να προκύπτει από «πράξη ή παράλειψη οικονομικού φορέα»²².

61. Μήπως η κατάσταση όπου αποδέκτης συνδρομής από τα Ταμεία παραβαίνει διάταξη του δικαίου της Ένωσης ή σχετική διάταξη του εθνικού δικαίου επειδή ο μοναδικός του εταίρος ή πελάτης παύει τη δραστηριότητά του ή περιέρχεται σε αφερεγγυότητα, αποτελεί «πράξη ή παράλειψη [του εν λόγω] οικονομικού φορέα»;

62. Σε αντίθεση με τη θέση που υποστήριξε η EMM με τις γραπτές της παρατηρήσεις, η έννοια της «πράξεως ή παραλείψεως» κατά το άρθρο 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006 δεν περιορίζεται στις εκ προθέσεως δόλιες πράξεις. Η νομοθεσία στον τομέα αυτόν πραγματοποιεί σαφή διάκριση μεταξύ της ευρείας κατηγορίας των *παρατυπιών*, οι οποίες απλώς έχουν ως συνέπεια την εφαρμογή διοικητικού μέτρου για την αφαίρεση του αδικαιολογήτως αποκτηθέντος οφέλους και της στενότερης υποκατηγορίας των *εκ προθέσεως ή εξ αμελείας παρατυπιών*, οι οποίες μπορούν να επισύρουν διοικητικές κυρώσεις ή –στην περίπτωση δόλιων παρατυπιών– να προκαλέσουν την άσκηση ποινικής

²⁰ Βλ., επίσης, καθοδηγητικό σημείωμα της Επιτροπής, της 21ης Απριλίου 2010, για το τμηματικό κλείσιμο (σύμφωνα με το άρθρο 88 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006) (COCOF 08/0043/03), σ. 3.

²¹ Η σχέση μεταξύ της απαιτήσεως περί της διάρκειας και της καταβολής της δημόσιας συνεισφοράς καθίσταται ακόμη πιο σαφής στον κανονισμό 1303/2013, το άρθρο 71, παράγραφος 1, του οποίου ορίζει ότι η απαίτηση σχετικά με τη διάρκεια των πράξεων πρέπει να εφαρμόζεται «εντός πέντε ετών από την τελική πληρωμή στον δικαιούχο» (η υπογράμμιση δική μου).

²² Ο κανονισμός 1083/2006 δεν περιέχει ορισμό του «οικονομικού φορέα» κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως. Ωστόσο, το άρθρο 27 του κανονισμού 1828/2006, ο οποίος θεσπίζει κανόνες σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού 1083/2006, ορίζει τον «οικονομικό φορέα» ως «οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή άλλη οντότητα που λαμβάνει μέρος στην υλοποίηση της συνδρομής των Ταμείων, με εξαίρεση τα κράτη μέλη κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας».

διώξεως²³. Ειδικότερα, όπως ορθώς επισήμανε ο οργανισμός κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η κατά το άρθρο 28 του κανονισμού 1828/2006 απαίτηση υποβολής εκθέσεων επιβάλλει στα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη να προσδιορίζουν στην Επιτροπή αν η συγκεκριμένη παρατυπία δημιουργεί υπόνοια απάτης²⁴. Τούτο θα ήταν περιττό αν η απάτη αποτελούσε ουσιώδες στοιχείο μιας παρατυπίας. Επομένως, παρατυπία μπορεί να διαπιστωθεί ακόμη και αν η επίμαχη πράξη ή παράλειψη δεν έχει κανένα στοιχείο προθέσεως εξαπατήσεως²⁵.

63. Ωστόσο, ο νομοθέτης, περιλαμβάνοντας τους όρους «η οποία προκύπτει από πράξη ή παράλειψη οικονομικού φορέα» στον ορισμό της παρατυπίας, επέβαλε την προϋπόθεση ότι η επίμαχη παράβαση πρέπει να αποδίδεται σε πράξη ή παράλειψη του ίδιου του οικονομικού φορέα. Με άλλα λόγια, πρέπει να υφίσταται επαρκής αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παραβάσεως και της αποδιδόμενης στον οικονομικό φορέα πράξεως ή παραλείψεως²⁶. Ως εκ τούτου, στην απόφαση Bayerische Hypotheken- und Vereinsbank, το Δικαστήριο έκρινε ότι, όταν μια επιστροφή κατά την εξαγωγή έχει καταβληθεί αχρεωστήτως σε εξαγωγέα εξαιτίας σφάλματος των εθνικών αρχών, η περίπτωση αυτή δεν αποτελεί «παρατυπία» κατά την έννοια του κανονισμού 2988/95, για τον λόγο ότι η εσφαλμένη καταβολή δεν οφειλόταν σε πράξη ή παράλειψη του εξαγωγέα αυτού²⁷.

64. Κατά συνέπεια, δεν θεωρώ ότι μπορεί να λεχθεί ότι μια παράβαση οφείλεται σε πράξη ή παράλειψη καταλογιστέα στον οικονομικό φορέα όταν η απώτατη αιτία έγκειται σε εξωτερικές περιστάσεις που δεν μπορούσε να ελέγξει ο οικονομικός φορέας, όπως η αφερεγγυότητα του μόνου εμπορικού του εταίρου. Το αντίθετο θα ίσχυε μόνο στην περίπτωση που, παρά την ύπαρξη των εν λόγω εξωτερικών περιστάσεων, η παράβαση μπορεί να καταλογιστεί στη συμπεριφορά του οικονομικού φορέα –η οποία συνίσταται, επί παραδείγματι, στο ότι δεν επέδειξε τη δέουσα επιμέλεια για να αποφύγει τις συνέπειες των εν λόγω περιστάσεων. Στην περίπτωση αυτή, η παράβαση όντως οφείλεται στη συμπεριφορά του φορέα (τη δική του πράξη ή παράλειψη) και όχι στις ίδιες τις εξωτερικές περιστάσεις.

65. Η ανωτέρω ερμηνεία συνάδει με τον πρωταρχικό σκοπό των Ταμείων, και ειδικότερα του ΕΤΠΑ. Το άρθρο 3 του κανονισμού 1083/2006 ορίζει ότι ο σκοπός αυτός είναι η μείωση των ανισοτήτων που έχουν ανακύψει ιδίως σε χώρες και περιφέρειες των οποίων η ανάπτυξη υστερεί, διά, μεταξύ άλλων, της προαγωγής της αναπτύξεως και της απασχολήσεως στις εν λόγω χώρες και περιφέρειες. Ένας από τους τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνεται ο σκοπός αυτός είναι η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας στους εν λόγω τομείς. Πράγματι, το επιχειρησιακό πρόγραμμα με το οποίο χορηγήθηκε η ενίσχυση στην επίμαχη πράξη επιγραφόταν «Επιχειρηματικότητα και Καινοτομίες».

23 Βλ. άρθρα 4 και 5 του κανονισμού 2988/95, τα οποία αφορούν τις παρατυπίες εν γένει και τις εκ προθέσεως ή εξ αμελείας παρατυπίες, αντιστοίχως. Όπως παρατηρεί το Δικαστήριο στην απόφαση *Județul Neamț*, εφόσον «οι κανονισμοί 2988/95 και 1083/2006 αποτελούν τμήμα του ίδιου συστήματος διατάξεων, το οποίο εγγυάται τη χρηστή διαχείριση των κονδυλίων της Ένωσης και την προστασία των οικονομικών συμφερόντων αυτής, η έννοια της “παρατυπίας” κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95 και το άρθρο 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006 πρέπει να ερμηνεύεται ομοιόμορφα» (απόφαση της 26ης Μαΐου 2016, *Județul Neamț*, C-260/14 και C-261/14, EU:C:2016:360, σκέψη 34).

24 Ο όρος «υπόνοια απάτης» ορίζεται στο άρθρο 27 του κανονισμού 1828/2006 ως «κάθε παρατυπία που οδηγεί στην κίνηση διοικητικής ή δικαστικής διαδικασίας σε εθνικό επίπεδο, ώστε να καθοριστεί η ύπαρξη πρόθεσης, και ιδίως απάτης, όπως ορίζεται στο άρθρο 1 παράγραφος 1 στοιχείο α) της σύμβασης σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων».

25 Βλ. Justyna Łacny, Lech Paprzycki και Eleonora Zielińska, «The System of Vertical Cooperation in Administrative Investigations Cases», *Toward a Prosecutor for the European Union, Volume I: A Comparative Analysis*, Hart Publishing, 2013, 805 έως 807.

26 Οι διάφορες γλωσσικές αποδόσεις του κανονισμού 1083/2006 χρησιμοποιούν τις φράσεις «resulting from», «résultant de», «als Folge», «derivante da», και «correspondiente a» στην αγγλική, τη γαλλική, τη γερμανική, την ιταλική και την ισπανική απόδοση, αντιστοίχως, όλες εκ των οποίων επιβεβαιώνουν ότι απαιτείται να υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παραβάσεως και της επίμαχης πράξεως ή παραλείψεως.

27 Απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 2009, *Bayerische Hypotheken- und Vereinsbank* (C-281/07, EU:C:2009:6, σκέψεις 20 και 21). Στις προτάσεις μου στην υπόθεση εκείνη, διερεύνησα αν ο εξαγωγέας μπορούσε παρά ταύτα να έχει διαπράξει παρατυπία διά παραλείψεως, μη ελέγχοντας το καταβληθέν ποσό και μη θέτοντας το σφάλμα υπόψη της εθνικής αρχής [προτάσεις στην υπόθεση *Bayerische Hypotheken- und Vereinsbank* (C-281/07, EU:C:2008:522, σημεία 35 και 36)]. Η συνέπεια της μη διαπιστώσεως ότι είχε διαπραχθεί παρατυπία ήταν ότι η ισχύουσα για τις παρατυπίες τετραετής προθεσμία παραγραφής δεν είχε εφαρμογή και έτσι εξακολουθούσε η προστασία του εισαγωγέα από την καθυστερημένη ανάκτηση αχρεωστήτως καταβληθείσας επιστροφής κατά την εξαγωγή.

66. Θα προσέκρουε στον εν λόγω σκοπό προαγωγής της αναπτύξεως και της απασχολήσεως, και ειδικότερα στηρίξεως της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας, ερμηνεία της έννοιας «πράξη ή παράλειψη» κατά το άρθρο 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006 καλύπτουσα μια κατάσταση όπου ο αποδέκτης χρηματοδοτικής ενισχύσεως από τα Ταμεία, εξαιτίας εξωτερικών περιστάσεων τις οποίες δεν μπορεί να ελέγξει και παρά την επίδειξη της δέουσας επιμέλειας, δεν είναι σε θέση να εκπληρώσει το σύνολο των στόχων της πράξεως. Οι επιχειρηματίες θα μπορούσαν να είναι δικαιολογημένα διστακτικοί να επιδιώξουν να τους χορηγηθεί συνδρομή από τα Ταμεία αν μπορούσε να τους ζητηθεί να επιστρέψουν την εν λόγω συνδρομή στο σύνολό της σε περίπτωση που εξαιτίας εξωτερικών περιστάσεων που δεν μπορούσαν να ελέγξουν δεν μπόρεσαν να εκπληρώσουν τους δηλωθέντες στόχους, παρά το ότι επέδειξαν τη δέουσα επιμέλεια. Μια τέτοια ερμηνεία της «πράξεως ή παραλείψεως» θα μπορούσε επομένως να λειτουργήσει αποτρεπτικά όσον αφορά την ανάπτυξη και την απασχόληση στις συγκεκριμένες χώρες και περιφέρειες.

67. Ο σκοπός προαγωγής της περιφερειακής αναπτύξεως και απασχολήσεως πρέπει, ωστόσο, να σταθμίζεται με τον σκοπό διασφάλισης της ορθής και αποτελεσματικής χρήσεως των πόρων της Ένωσης για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο τελευταίος σκοπός θα διακυβευόταν αν ο φορέας μπορούσε να δικαιολογήσει, επικαλούμενος εξωτερικές περιστάσεις, παραβάσεις οι οποίες στην πραγματικότητα οφείλονται σε δική του αμέλεια ή αδράνεια.

68. Κατά συνέπεια, παράβαση η οποία οφείλεται σε εξωτερικές περιστάσεις τις οποίες δεν μπορούσε να ελέγξει ο ενδιαφερόμενος οικονομικός φορέας, δύναται, παρά ταύτα, να αποδοθεί ορθώς σε πράξη ή παράλειψη του εν λόγω φορέα ο οποίος δεν απέτρεψε την κατάσταση αυτή, ή δεν έλαβε τα κατάλληλα και εύλογα μέτρα για την αντιμετώπισή της. Ειδικότερα, τούτο θα συμβαίνει όταν ο οικονομικός φορέας δεν επέδειξε τη δέουσα επιμέλεια, καθόσον δεν προέβλεψε την εν λόγω κατάσταση και δεν έλαβε μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεπειών της ή, αφότου ανέκυψε η κατάσταση, δεν έλαβε κατάλληλα και εύλογα μέτρα για την αντιμετώπιση της καταστάσεως και την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του σε σχέση με την επίμαχη πράξη.

69. Είναι ίσως χρήσιμη η αντιστοίχιση με την περίπτωση κατά την οποία, βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΚ) 261/2004²⁸, αεροπορικές εταιρίες απαλλάσσονται από την υποχρέωσή τους να πληρώσουν αποζημίωση όταν η ματαίωση πτήσεως οφείλεται σε έκτακτες περιστάσεις οι οποίες δεν μπορούσαν να αποφευχθούν ακόμη και αν είχαν ληφθεί όλα τα εύλογα μέτρα. Στην απόφαση Wallentin-Hermann, το Δικαστήριο έκρινε, κατ' ουσίαν, ότι, για να αναγνωρισθεί η απαλλαγή, πρέπει να αποδειχθεί ότι οι επίμαχες έκτακτες περιστάσεις δεν θα μπορούσαν να έχουν αποφευχθεί με τη λήψη των «κατάλληλων για τη συγκεκριμένη περίπτωση μέτρων, δηλαδή των μέτρων εκείνων τα οποία, κατά τον χρόνο επελεύσεως των εκτάκτων αυτών περιστάσεων, ανταποκρίνονται, ιδίως, στις συνθήκες τις οποίες δύναται να εξασφαλίσει, από τεχνικής και οικονομικής απόψεως, ο οικείος αερομεταφορέας»²⁹. Ομοίως, ο αποδέκτης συνδρομής από τα Ταμεία, όταν βρίσκεται αντιμέτωπος με εξωτερικές περιστάσεις τις οποίες δεν μπορεί να ελέγξει και οι οποίες απειλούν την ικανότητά του να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του σε σχέση με την επίμαχη πράξη, πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να λάβει όλα τα κατάλληλα για την περίπτωση μέτρα κατά τον χρόνο επελεύσεως των εν λόγω περιστάσεων προκειμένου να εκπληρώσει τις ως άνω υποχρεώσεις και να αποφύγει την παράβαση. Αν δεν προβεί στις ανωτέρω ενέργειες, θα πρόκειται για παράλειψη εκ μέρους του και θα θεμελιώνεται παράβαση κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006.

²⁸ Κανονισμός (ΕΚ) 261/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Φεβρουαρίου 2004, για τη θέσπιση κοινών κανόνων αποζημίωσης των επιβατών αεροπορικών μεταφορών και παροχής βοήθειας σε αυτούς σε περίπτωση άρνησης επιβίβασης και ματαίωσης ή μεγάλης καθυστέρησης της πτήσης και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 295/91 (ΕΕ 2004, L 46, σ. 1).

²⁹ Απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2008, Wallentin-Hermann (C-549/07, EU:C:2008:771, σκέψεις 26, 27 και 40).

70. Ο οργανισμός υποστηρίζει με τις γραπτές του παρατηρήσεις ότι η EMM δεν εκπλήρωσε τους στόχους του επίμαχου εν προκειμένω έργου, όχι λόγω της αφερεγγυότητας της LM, αλλά εξαιτίας εσκεμμένης πράξεως και συνακόλουθης παραλείψεως της EMM. Προβάλλει, πρώτον, ότι η EMM κατ' ελεύθερη επιλογή της στήριξε το επιχειρηματικό της μοντέλο στην παραγωγή προϊόντων μιας και μόνης μορφής και προσαρμόστηκε στις ανάγκες ενός και μόνου πελάτη (της LM), χωρίς να αξιολογήσει τους εμπορικούς κινδύνους που συνδέονται με την πιθανότητα να αντιμετωπίσει ο εν λόγω πελάτης οικονομικές δυσχέρειες. Περαιτέρω, ο οργανισμός προβάλλει ότι η EMM τον παραπλάνησε, δηλώνοντας ότι, μελλοντικά, με την απόκτηση πρόσθετης εγκαταστάσεως, θα είναι σε θέση να παράγει προϊόντα υδροποιημένου αερίου και να πωλεί την παραγωγή της σε άλλον πελάτη, σε περίπτωση μειώσεως της ζήτησεως από την πλευρά της LM. Δεύτερον, ο οργανισμός υποστηρίζει ότι η EMM δεν προέβη σε αναδιάρθρωση της επιχειρήσεώς της, δεν εκπόνησε σχέδιο δράσεως και δεν ξεκίνησε να πωλεί προϊόντα σε άλλους πελάτες, παρά τις επανειλημμένες παραινήσεις του οργανισμού προς αυτή την κατεύθυνση.

71. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξετάσει λεπτομερώς τις εν λόγω αιτιάσεις και να εξακριβώσει αν οι προβαλλόμενες στην κύρια δίκη παραβάσεις μπορούν τελικά να αποδοθούν σε πράξη ή παράλειψη της EMM. Ειδικότερα, το εν λόγω εθνικό δικαστήριο πρέπει να εξακριβώσει αν η EMM δεν επέδειξε τη δέουσα επιμέλεια επιλέγοντας να στηριχθεί στην LM ως μοναδικό της πελάτη ή μη προβλέποντας την αφερεγγυότητα της LM ή αν, μετά την αποκάλυψη των οικονομικών δυσχερειών της LM, δεν έλαβε όλα τα εύλογα και κατάλληλα για την περίπτωση μέτρα προκειμένου να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της και να αποφύγει τη διάπραξη παραβάσεως.

72. Τούτων δοθέντων, κατά τη γνώμη μου δεν φαίνεται, κατ' αρχήν, ότι η EMM επέδειξε οπωσδήποτε έλλειψη επιμέλειας στηρίζοντας το επιχειρηματικό της μοντέλο στην παροχή προϊόντων αερίου στην LM, ως τον μοναδικό της πελάτη, ούτως ώστε οι προβαλλόμενες παραβάσεις να μπορούν να αποδοθούν στην εν λόγω επιλογή. Το να βασίζεται κανείς σε έναν και μοναδικό πελάτη ενέχει αναμφισβήτητα ορισμένους εμπορικούς κινδύνους. Τούτο δεν αποδεικνύει κατ' ανάγκη έλλειψη επιμέλειας, ιδίως σε κλάδους στους οποίους ο αριθμός των δυνητικών πελατών είναι περιορισμένος ή στους οποίους η μέθοδος παραγωγής και παροχής επιβάλλει ισχυρό σύνδεσμο με τον μοναδικό πελάτη. Συναφώς, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η EMM εξήγησε ότι τα προϊόντα αερίου όπως αυτά που παρείχε στην LM δεν μπορούν να αποθηκευθούν ούτε να μεταφερθούν. Για τον λόγο αυτόν, οι εγκαταστάσεις παραγωγής συνήθως βρίσκονται σε κοντινή απόσταση από τους μεγάλους πελάτες. Επιπλέον, όπως επισημαίνεται στη διάταξη περί παραπομπής, το 2008 το Λεττονικό Δημόσιο εγγυήθηκε δάνειο περίπου 160 000 000 ευρώ προς την LM, κατόπιν ενδελεχούς αξιολογήσεως από το λεττονικό Υπουργείο Οικονομικών και Δημόσιου Ταμείου. Στο πλαίσιο αυτό, δεν προκύπτει κατ' εμέ –μολονότι η διαπίστωση αυτή εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο– ότι η EMM δεν επέδειξε τη δέουσα επιμέλεια στηριζόμενη στην LM ως τον μοναδικό της πελάτη, ή ότι ευλόγως μπορούσε να προβλεφθεί, κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως, ότι η οικονομική κατάσταση της LM θα παρουσίαζε επιδείνωση που θα οδηγούσε στην αφερεγγυότητά της.

73. Επίσης, υπενθυμίζω ότι το άρθρο 13, παράγραφος 1, του κανονισμού 1828/2006 επιβάλλει στη διαχειριστική αρχή να βεβαιώνεται, πριν εγκρίνει μια προτεινόμενη πράξη, ότι ο αποδέκτης είναι σε θέση να ικανοποιήσει τους συγκεκριμένους όρους σχετικά, μεταξύ άλλων, με τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που θα παρασχεθούν στο πλαίσιο της πράξεως και την προθεσμία εκτελέσεως. Φρονώ ότι το γεγονός ότι το επιχειρηματικό μοντέλο της EMM βασιζόταν στην προμήθεια προϊόντων αερίου σε μία και μόνη μορφή σε έναν και μόνο πελάτη θα είχε καταστεί σαφές ήδη από την πρόταση την οποία υπέβαλε στον οργανισμό. Ειδικότερα, από τη διάταξη περί παραπομπής είναι σαφές ότι η σχεδιαζόμενη μονάδα παραγωγής θα αποτελούσε μέρος της λειτουργίας του εργοστασίου μεταλλουργίας της Liepājas Metalurgs και θα προμήθευε τα απαιτούμενα αέρια για τη λειτουργία του τελευταίου. Υπό αυτές τις συνθήκες, δεν βλέπω γιατί ο οργανισμός μπορούσε να έχει οποιαδήποτε αμφιβολία, όταν ενέκρινε την πράξη, ότι η επιτυχία της πράξεως της EMM ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με τη συνεχιζόμενη λειτουργία του εργοστασίου της Liepājas Metalurgs. Επομένως, με την έγκριση της προταθείσας πράξεως, ο οργανισμός πρέπει να είχε βεβαιωθεί ότι η EMM ήταν σε θέση, χρησιμοποιώντας αυτό το επιχειρηματικό μοντέλο, να εκπληρώσει τους στόχους της πράξεως.

74. Ο οργανισμός δεν μπορεί να υποστηρίξει εκ των υστέρων ότι η EMM δεν αξιολόγησε τους εμπορικούς κινδύνους του επιχειρηματικού αυτού μοντέλου, χωρίς το εντεύθεν συμπέρασμα ότι ο οργανισμός δεν αξιολόγησε τους κινδύνους αυτούς όταν ενέκρινε την πράξη.

75. Συναφώς, δεν έχει σημασία, όπως προβάλλει ο οργανισμός, το ότι η EMM τροποποίησε την αρχική της πρόταση διευκρινίζοντας ότι δεν ήταν πλέον σε θέση να παράγει υδροποιημένο αέριο με τον εξοπλισμό που επρόκειτο να αποκτηθεί. Εφόσον ο οργανισμός ενέκρινε την τροποποιημένη πρόταση, όφειλε να έχει βεβαιωθεί ότι, ακόμη και αν λαμβάνονταν υπόψη οι εν λόγω αλλαγές, η EMM εξακολουθούσε να είναι σε θέση να εκπληρώσει τους στόχους της πράξεως.

76. Θα εξετάσω τώρα το επιχείρημα του οργανισμού ότι οι προβαλλόμενες παραβάσεις μπορούν να αποδοθούν σε παράλειψη της EMM, συνιστάμενη στο ότι, όταν πληροφορήθηκε τις οικονομικές δυσχέρειες της LM, δεν έλαβε τα απαιτούμενα μέτρα για να διασφαλίσει ότι θα μπορέσει να εξακολουθήσει να εκπληρώνει τους στόχους της πράξεως.

77. Σε περίπτωση κατά την οποία ο μοναδικός εμπορικός εταίρος ή πελάτης οικονομικού φορέα περιέρχεται σε κατάσταση αφερεγγυότητας, ή η αφερεγγυότητά του ευλόγως μπορεί να προβλεφθεί, η μη λήψη από τον εν λόγω φορέα όλων των κατάλληλων και εύλογων μέτρων για την αντιμετώπιση της καταστάσεως και την αποφυγή παραβάσεως όντως θα αποτελούσε «παράλειψη» κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006. Η εξακρίβωση του αν, εν προκειμένω, υπήρχαν όλα τα κατάλληλα και εύλογα μέτρα που η EMM μπορούσε να λάβει για την αντιμετώπιση της καταστάσεως εναπόκειται τελικά στο εθνικό δικαστήριο.

78. Βάσει των στοιχείων που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο, δεν θεωρώ ότι τα μέτρα που ο οργανισμός υποστηρίζει ότι έπρεπε να λάβει η EMM, ήτοι η αναδιάρθρωση της επιχειρήσεώς της ώστε να παράγει υδροποιημένο αέριο προς πώληση σε άλλους πελάτες, ήταν κατάλληλα και εύλογα μέτρα τα οποία θα έδιναν στην EMM τη δυνατότητα να εκπληρώσει τους στόχους της πράξεως. Η μονάδα παραγωγής της EMM αποτελούσε μέρος της λειτουργίας του εργοστασίου της Liepājas Metalurgs και συνδεόταν μαζί του με αγωγό. Αν η EMM ευλόγως μπορούσε να αναμένει ότι το εν λόγω εργοστάσιο θα λειτουργούσε εκ νέου, δεν είναι προφανές ότι μια ριζική και δαπανηρή αναδιάρθρωση της επιχειρήσεώς της θα ήταν λογική ή πρόσφορη επιλογή.

79. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω εκτιμήσεων, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι η κατάσταση στην οποία ο αποδέκτης χρηματοδοτικής ενισχύσεως από το ΕΤΠΑ δεν είναι σε θέση να επιτύχει το επίπεδο κύκλου εργασιών που προβλέπεται για τη σχετική περίοδο, λόγω του ότι, κατά την εν λόγω περίοδο, ο μοναδικός εμπορικός του εταίρος έπαυσε την εμπορική του δραστηριότητα ή περιήλθε σε αφερεγγυότητα, δεν αποτελεί πράξη ή παράλειψη οικονομικού φορέα, κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006, όταν

- η εν λόγω κατάσταση ευλόγως δεν μπορούσε να προβλεφθεί από τον αποδέκτη κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως για τη χορήγηση της χρηματοδοτήσεως·
- ο αποδέκτης δεν επέδειξε αμέλεια επιτρέποντας την επέλευση της καταστάσεως· και
- ο αποδέκτης δεν θα μπορούσε να αντιμετωπίσει την κατάσταση και να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του όσον αφορά την εν λόγω συνδρομή ακόμη και αν είχε λάβει όλα τα εύλογα και κατάλληλα μέτρα.

Ζημία, ή ενδεχόμενη ζημία στον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης

80. Το τρίτο στοιχείο μιας παρατυπίας, κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006, είναι ότι η επίμαχη παράβαση πρέπει να είναι τέτοια ώστε να «ζημιώνει ή [να] ενδέχεται να ζημιώσει το γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τον καταλογισμό στον κοινοτικό προϋπολογισμό αδικαιολόγητης δαπάνης».

81. Συναφώς, δεν είναι αναγκαίο να αποδειχθεί η ύπαρξη συγκεκριμένων οικονομικών συνεπειών· η παρατυπία πρέπει απλώς να μπορεί να έχει, αυτή καθεαυτή, συνέπειες εις βάρος του προϋπολογισμού³⁰.

82. Όπως ήδη εξήγησα, έχω επιφυλάξεις ως προς το ότι οι προβαλλόμενες παραβάσεις στην υπόθεση της κύριας δίκης μπορούν να αποδοθούν σε πράξη ή παράλειψη της EMM. Αν, εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι επίμαχες παραβάσεις έχουν αποδειχθεί και ότι μπορούν να αποδοθούν σε πράξη ή παράλειψη της EMM, ατο εν λόγω δικαστήριο εναπόκειται να καθορίσει αν οι εν λόγω παραβάσεις μπορούν να έχουν συνέπειες εις βάρος του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

83. Με τις γραπτές της παρατηρήσεις, η EMM υποστηρίζει ότι, για να συντρέχει η προϋπόθεση ότι υφίσταται ζημία ή ενδεχόμενη ζημία στον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η δαπάνη που επιβάλλεται στον προϋπολογισμό της Ένωσης εξαιτίας της χορηγήσεως της επίμαχης χρηματοδοτήσεως πρέπει να ήταν αδικαιολόγητη από την αρχή (ήτοι από τον χρόνο χορηγήσεως της χρηματοδοτήσεως). Ως εκ τούτου, δεδομένου ότι η χρηματοδότηση που χορηγήθηκε στην EMM το 2010 χορηγήθηκε νομότυπα, και όντως χρησιμοποιήθηκε νομότυπα μέχρι το 2013, όταν η LM έπαυσε την οικονομική της δραστηριότητα, δεν μπορούσε να επιβληθεί στον προϋπολογισμό της Ένωσης αδικαιολόγητη δαπάνη.

84. Δεν συμφωνώ.

85. Κατά τη γνώμη μου, αδικαιολόγητη δαπάνη μπορεί να επιβληθεί στον προϋπολογισμό της Ένωσης ακόμη και αν η χρηματοδότηση χορηγήθηκε νομότυπα και αρχικά χρησιμοποιήθηκε νομότυπα. Ειδικότερα, υφίσταται ζημία στον προϋπολογισμό της Ένωσης αν επιβάλλεται σε αυτόν δαπάνη που αφορά έργο το οποίο δεν έχει υλοποιηθεί πλήρως ή το οποίο, αν έχει ολοκληρωθεί, δεν στοιχεί με την απαίτηση διάρκειας που προβλέπεται στο άρθρο 57, παράγραφος 1, του κανονισμού 1083/2006³¹.

86. Κατόπιν όλων των ανωτέρω εκτιμήσεων, στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν στην υπόθεση της κύριας δίκης συντρέχουν τα τρία στοιχεία της παρατυπίας. Δεδομένου ότι τα εν λόγω στοιχεία είναι σωρευτικά, μόνον αν συντρέχουν και τα τρία μπορεί να διενεργηθεί δημοσιονομική διόρθωση βάσει του άρθρου 98, παράγραφος 2, του κανονισμού 1083/2006.

Παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον υπολογισμό του ποσού μιας δημοσιονομικής διορθώσεως

87. Το αιτούν δικαστήριο στο προδικαστικό ερώτημα δεν αναφέρεται ρητώς στο ζήτημα του τρόπου υπολογισμού της ενδεχόμενης δημοσιονομικής διορθώσεως σε περίπτωση διαπιστώσεως παρατυπίας. Εν προκειμένω, ο οργανισμός ζητεί την εφαρμογή διορθώσεως σε ποσοστό 100 %, με ανάκτηση του συνόλου της χρηματοδοτήσεως που χορηγήθηκε στην EMM για την επίμαχη πράξη. Κατά συνέπεια, το ζήτημα χρήζει εξετάσεως.

30 Απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2017, *Compania Națională de Administrare a Infrastructurii Rutiere* (C-408/16, EU:C:2017:940, σκέψη 60).

31 Επομένως, θα υπήρχε βλάβη στον προϋπολογισμό της Ένωσης αν χορηγούνταν χρηματοδότηση για την κατασκευή σχολείου το οποίο ουδέποτε ολοκληρώθηκε, μολοντί τέθηκαν τα θεμέλια και ανεγέρθηκε ο σκελετός.

88. Κατά το άρθρο 98, παράγραφος 2, του κανονισμού 1083/2006, τα κράτη μέλη οφείλουν να διενεργούν τις δημοσιονομικές διορθώσεις σε σχέση με τις παρατυπίες που διαπιστώνονται στις πράξεις³². Κατά τον υπολογισμό μιας τέτοιας δημοσιονομικής διορθώσεως, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τρία κριτήρια, ήτοι i) τη φύση των παρατυπιών, ii) τη σοβαρότητά τους και iii) την οικονομική απώλεια των Ταμείων. Αν πρόκειται για μεμονωμένη και όχι συστηματική παρατυπία, θα πρέπει οπωσδήποτε, στο πλαίσιο της υποχρεώσεως αυτής, να προχωρήσουν σε κατά περίπτωση εξέταση, «λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης οι οποίες ασκούν επιρροή υπό το πρίσμα [των εν λόγω] κριτηρίων»³³.

89. Επιπλέον, οι δημοσιονομικές διορθώσεις πρέπει να συνάδουν με την αρχή της αναλογικότητας. Τούτο προβλέπεται ρητώς στο άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 2988/95, το οποίο επιτάσσει οι διοικητικοί έλεγχοι, τα μέτρα και οι κυρώσεις να θεσπίζονται μόνον «εφόσον απαιτούνται για την εξασφάλιση της ορθής εφαρμογής του [ενωσιακού] δικαίου», καθώς και ότι πρέπει να εξασφαλίζουν «αποτελεσματική, σύμμετρη και αποτρεπτική προστασία των οικονομικών συμφερόντων [της Ένωσης]». Ως εκ τούτου, οι δημοσιονομικές διορθώσεις δεν πρέπει να υπερβαίνουν το μέτρο του αναγκαίου, λαμβανομένων υπόψη της φύσεως και της σοβαρότητας των παραβάσεων^{34 35}.

90. Τέλος, ενώ η εφαρμοσθείσα διόρθωση δεν χρειάζεται να αντιστοιχεί επακριβώς στις οικονομικές συνέπειες εις βάρος του προϋπολογισμού, οι εν λόγω συνέπειες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, ιδιαιτέρως αν απλώς υπάρχει ισχνός κίνδυνος οικονομικών συνεπειών³⁶.

91. Επομένως, αν διαπιστωθεί παρατυπία και απαιτηθεί δημοσιονομική διόρθωση, για τον υπολογισμό της εν λόγω διορθώσεως πρέπει να ληφθούν υπόψη όλες οι κρίσιμες ειδικές περιστάσεις της υποθέσεως, υπό το πρίσμα των κριτηρίων της φύσεως και της σοβαρότητας των παρατυπιών και των οικονομικών απωλειών των Ταμείων, καθώς και η αρχή της αναλογικότητας. Στους κρίσιμους παράγοντες για την εν λόγω εκτίμηση συγκαταλέγονται εν προκειμένω η έκταση της ευθύνης του αποδέκτη για την παρατυπία καθώς και η τυχόν ευθύνη της διαχειριστικής αρχής, οι οικονομικές επιπτώσεις στον προϋπολογισμό της Ένωσης (είτε πραγματικές είτε δυνητικές) και η έκταση στην οποία η παράβαση επηρέασε το έργο (για παράδειγμα, το αν η πράξη υλοποιήθηκε σωστά και είχε επιτυχία στην αρχή και το αν επιτεύχθηκαν ορισμένοι ή όλοι οι στόχοι του έργου).

92. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να αξιολογήσει, εφόσον χρειάζεται, αν η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης δημοσιονομική διόρθωση, ήτοι διόρθωση της τάξεως του 100 %, είναι κατάλληλη υπό το πρίσμα των ανωτέρω εκτιμήσεων.

32 Το άρθρο 98 του κανονισμού 1083/2006 αποτελεί, αυτό καθαυτό, επαρκή νομική βάση για τη διενέργεια από τα κράτη μέλη των απαιτούμενων δημοσιονομικών διορθώσεων σε περίπτωση παρατυπιών, χωρίς να είναι αναγκαίο να προβλέπεται σχετική εξουσία βάσει του εθνικού δικαίου (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 13ης Μαρτίου 2008, Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening κ.λπ., C-383/06 έως C-385/06, EU:C:2008:165, σκέψεις 35 έως 40).

33 Απόφαση της 14ης Ιουλίου 2016, Wrocław – Miasto na prawach powiatu (C-406/14, EU:C:2016:562, σκέψεις 48 και 51).

34 Βλ. προτάσεις μου στην υπόθεση Wrocław – Miasto na prawach powiatu (C-406/14, EU:C:2015:761, σημείο 60). Η εν λόγω ερμηνεία του άρθρου 98 του κανονισμού 1083/2006 στοιχεί με τις διευκρινίσεις της Ένωσης που εισηγήθηκαν με τον κανονισμό 1303/2013, ο οποίος ρητώς απαιτεί από τα κράτη μέλη να επιβάλλουν «αναλογικές» δημοσιονομικές διορθώσεις.

35 Οι κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής για τις αρχές, τα κριτήρια και τα ενδεικτικά ποσοστά που πρέπει να εφαρμόζει η Επιτροπή για τον καθορισμό των δημοσιονομικών διορθώσεων που προβλέπουν τα άρθρα 99 και 100 του κανονισμού (ΕΚ) 1083/2006 του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 2006, οι οποίες χαράχθηκαν με την απόφαση της Επιτροπής C(2011) 7321 τελικό της 19ης Οκτωβρίου 2011, υπογραμμίζουν επίσης την ανάγκη να λαμβάνεται υπόψη η αρχή της αναλογικότητας. Συνιστούν επίσης όπως τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τα εκτιθέμενα στις εν λόγω γραμμές κριτήρια και ποσοστά όταν διορθώνουν παρατυπίες που εντοπίζονται από τις υπηρεσίες τους κατά τη διάρκεια ελέγχων και εξετάσεων που πραγματοποιούνται σύμφωνα με τον κανονισμό 1083/2006, «εκτός αν επιθυμούν να εφαρμόσουν λεπτομερέστερους κανόνες τηρώντας τις εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές και την αρχή της αναλογικότητας». Οι ως άνω κατευθυντήριες γραμμές συνιστούν κατ' αποκοπήν διόρθωση 100 % σε περίπτωση παρατυπίας τόσο σοβαρής ώστε να συνιστά πλήρη έλλειψη συμμορφώσεως με τους κανόνες, με αποτέλεσμα όλες οι σχετικές πληρωμές να καταστούν παράτυπες (βλ. τμήμα 2.3 των εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών). Όσον αφορά τη νομική ισχύ των εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών, βλ. απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2014, Baltlanta, C-410/13, EU:C:2014:2134, σκέψη 64 και εκεί μνημονεύομενη νομολογία.

36 Απόφαση της 14ης Ιουλίου 2016, Wrocław – Miasto na prawach powiatu (C-406/14, EU:C:2016:562, σκέψη 50).

Πρόταση

93. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα του Rēzeknes tiesa (πρωτοδικείου του Rēzekne, Λεττονία) ως εξής:

Μια κατάσταση στην οποία ο αποδέκτης χρηματοδοτικής ενισχύσεως από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης δεν είναι σε θέση να επιτύχει το επίπεδο κύκλου εργασιών που προβλέπεται για τη σχετική περίοδο, λόγω του ότι, κατά την εν λόγω περίοδο, ο μοναδικός εμπορικός του εταίρος έπαυσε την εμπορική του δραστηριότητα ή περιήλθε σε αφερεγγυότητα, δεν συνιστά πράξη ή παράλειψη οικονομικού φορέα η οποία ζημιώνει ή ενδέχεται να ζημιώσει τον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 7, του κανονισμού (ΕΚ) 1083/2006 του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 2006, περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1260/1999, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 539/2010 της 16ης Ιουνίου 2010, όταν

- η εν λόγω κατάσταση ευλόγως δεν μπορούσε να προβλεφθεί από τον αποδέκτη κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως για τη χορήγηση της χρηματοδοτήσεως·
- ο αποδέκτης δεν επέδειξε αμέλεια επιτρέποντας την επέλευση της καταστάσεως· και
- ο αποδέκτης δεν θα μπορούσε να αντιμετωπίσει την κατάσταση και να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του όσον αφορά την εν λόγω συνδρομή ακόμη και αν είχε λάβει όλα τα εύλογα και κατάλληλα μέτρα.